

ISSN 2409-9260 (Print)
ISSN 2415-3869 (Online)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ

НАУКОВИЙ ВІСНИК
Одеського національного економічного університету

Збірник наукових праць

№ 7-8 (284-285), 2021

Виходить 10-12 разів на рік (5-6 випусків) • Заснований у грудні 1994 р.

Одеса
2021

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор

Коваленко Вікторія Володимирівна, доктор екон. наук, професор, Одеський національний економічний університет, Україна

Заступники головного редактора

Слатвінська Марина Олександрівна, доктор екон. наук, професор, Одеський національний економічний університет, Україна,
Шелудько Сергій Андрійович, кандидат екон. наук, доцент, Одеський національний економічний університет, Україна

Технічний редактор

Кулікова Єлизавета Олександрівна, викладач, фахівець I категорії, Одеський національний економічний університет, Україна

Амброзі Маріан Маріанович кандидат філософських наук, доцент, Коледж міжнародного бізнесу ISM Словаччина в Пряшеві (Словаччина),
Божинова Маріяна доктор екон. наук, професор, Академія економіки ім. Д. А. Ценова, Республіка Болгарія, **Бухтіарова Аліна Геннадіївна** кандидат екон. наук, доцент, Сумський державний університет, Україна, **Валігура Володимир Андрійович** кандидат екон. наук, доцент, Західноукраїнський національний університет, Україна, **Васильчишин Олександра Богданівна** доктор екон. наук, доцент, Західноукраїнський національний університет, Україна, **Гончаренко Олена Миколаївна** доктор екон. наук, професор, Одеський національний економічний університет, Україна, **Горовий Дмитро Анатолійович** доктор екон. наук, професор, Харківський технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Україна, **Гросу Вероніка** доктор економічних наук, професор, Сучавський університет імені Штефана чел Маре, (Сучава, Румунія), **Гудзь Тетяна Павлівна** доктор екон. наук, доцент, Вищий навчальний заклад Укоопспілки, Полтавський університет економіки і торгівлі, Україна, **Єрмакова Ольга Анатоліївна** доктор екон. наук, професор, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, **Жаворонок Артур Віталійович** кандидат екон. наук, доцент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, **Жердецька Лілія Вікторівна** доктор екон. наук, доцент, Одеський національний економічний університет, Україна, **Заротіадіс Грігоріс** кандидат екон. наук, доцент, університет Аристотеля в Салоніках, Греція, **Зборіна Ірина Михайлівна** кандидат екон. наук, доцент, Поліський державний університет, Республіка Білорусь, **Збрицька Тетяна Петрівна** кандидат екон. наук, доцент, Одеський національний економічний університет, Україна, **Зеленка Владімір** кандидат екон. наук, доцент, Вища школа економіки у Празі, Чеська Республіка, **Кетнерс Карліс** доктор екон. наук, професор, Банківська вища школа бізнесу і фінансів, Латвійська Республіка, **Кузіна Руслана Віліївна** доктор екон. наук, професор, Одеський національний економічний університет, Україна, **Кузнецова Інна Олексіївна** доктор екон. наук, професор, Одеський національний економічний університет, Україна, **Лайко Олександр Іванович** доктор екон. наук, старший науковий співробітник, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, **Літвінов Олександр Сергійович** доктор екон. наук, доцент, Одеський національний економічний університет, Україна, **Лоханова Наталія Олексіївна** доктор екон. наук, професор, Одеський національний економічний університет, Україна, **Маркс-Бельська Рената** кандидат екон. наук., доцент, Вармінсько-Мазурський університет в Ольштині, Республіка Польща, **Меджибовська Наталія Семенівна** доктор екон. наук, професор, Одеський національний економічний університет, **Мельник Леонід Васильович** доктор екон. наук, доцент, Національний університет водного господарства та природокористування, Україна, **Михальчук Камелія-Каталіна**, кандидат екон. наук, доцент, Сучавський університет імені Штефана чел Маре, (Сучава, Румунія), **Муршудді Фахри Фуад огли** доктор філософії з економіки, докторант кафедри фінансів і фінансових інститутів Азербайджанського державного економічного університету (Азербайджан), **Нездоймінов Сергій Георгійович** кандидат екон. наук, доцент, Одеський національний економічний університет, Україна, **Онищенко Світлана Володимирівна** доктор екон. наук, професор, Національний Університет «Полтавська політехніка ім. Ю. Кондратюка, Україна, **Пантелєєва Наталія Миколаївна** доктор екон. наук, професор, Черкаський науково-навчальний інститут Університету банківської справи, **Семенова Валентина Григорівна** доктор екон. наук, професор, Одеський національний економічний університет, Україна, **Слободяник Юлія Борисівна** доктор екон. наук, професор, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана, Україна, **Сментина Наталія Валентинівна** доктор екон. наук, професор, Одеський національний економічний університет, Україна, **Совік Людмила Єгорівна** доктор екон. наук, професор, Поліський державний університет, Республіка Білорусь, **Тульвінські Міхаїла** кандидат екон. наук, доцент, Сучавський університет імені Штефана чел Маре, (Сучава, Румунія), **Уханова Інна Олегівна** кандидат екон. наук, доцент, Одеський національний економічний університет, Україна, **Хомутенко Алла Віталіївна** доктор екон. наук, доцент, Одеський національний економічний університет, Україна, **Чоботару Маріус-Сорін** кандидат екон. наук, лектор, Сучавський університет імені Штефана чел Маре, (Сучава, Румунія), **Шикіна Ольга Володимирівна** кандидат екон. наук, доцент, Одеський національний економічний університет, Україна

Міжнародна представленість та індексація:

Index Copernicus International (ICV 2018: 75.22).
Google Scholar (h-індекс - 10).
Open Ukrainian Citation Index (OUCI). CrossRef.
Dimensions.
Реферативна база даних «Україніка наукова».
Український реферативний журнал «Джерело».
Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського.
Наукова електронна бібліотека eLIBRARY.ru.
Електронний репозитарій Одеського національного економічного університету.
Російський індекс наукового цитування (РІНЦ)

Засновник та видавець:

Одеський національний економічний університет
Свідоцтво про Державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:

Серія КВ № 20991-10791 ПП

від 18 серпня 2014 р. (перереєстрація)

Включено до категорії «Б» в «Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук» на підставі наказу Міністерства

освіти і науки України від 02.07.2020 р. № 886

Адреса редакції та видавця:

65082, м. Одеса, вул. Гоголя, 18, ауд. 110,
Одеський національний економічний університет,
науково-редакційний відділ, тел.: (+38048) 777-89-16
e-mail: visnik.nauka@oneu.edu.ua
web-site: <http://n-visnik.oneu.edu.ua/index.php>

ЗМІСТ

Рецензії.....	10
ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ	
Баранова Вікторія, Мамонтова Ірина Дискусійні питання класифікації фінансових важелів.....	12
Гончаренко Олена, Добриніна Людмила, Гончаренко Анатолій Розвиток інфраструктури фондового ринку України для забезпечення ефективної інвестиційної діяльності: теоретичні аспекти.....	16
Гудз Тетяна Фактори розвитку банківського кредитування підприємств в Україні.....	24
Жердецька Лілія, Ткач Вікторія Банківська система у забезпеченні економічного зростання: теорія та емпіричний вимозв'язок.....	33
Іорга Світлана Особливості управління оборотним капіталом в умовах ринкових трансформацій в Україні.....	47
Коваленко Вікторія, Кутишенко Руслан Управління корпоративним бізнесом у банках в умовах цифровізації.....	54
Шелудько Сергій, Бабков Микита Емпіричні ознаки домінування немонетарних чинників у інфляційних процесах в Україні.....	62
ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ	
Карпов Володимир, Грендиш Дарія Актуалізація стратегії розвитку міста Білгород-Дністровський до 2028 року.....	69
Губарева Ірина Теоретичні засади ідентифікації основних змістовних детермінант розвитку деревообробної промисловості країн світу.....	76
МЕНЕДЖМЕНТ ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ	
Пахаренко Олександр Оцінка впливу факторів зовнішнього середовища на розвиток підприємницьких мереж в Україні.....	86
Руденко Микола Методичні підходи до оцінки впливу цифровізації на функціонування сільськогосподарських підприємств.....	94
МАРКЕТИНГ, ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ	
Літвінов Олександр, Гуменюк Ілона Управління оборотним капіталом підприємства.....	103
Бабець Ірина Інституціональні інструменти детінізації ринку транспортних послуг в регіонах України.....	109
Орленко Ольга, Макась Сергій Особливі риси сектору інтернет підприємництва.....	117
Сментина Наталія Виноградарство як перспективний напрям розвитку агробізнесу.....	123
ЕКОНОМІКА ТУРИЗМУ ТА ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА	
Терещук Оксана, Лесюк Тетяна, Дробецька Влада Аналіз ринку туристичних послуг Італії як фактор розвитку суспільства та економіки до та під час пандемії covid-19.....	130
МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ	
Тарасевич Наталія Міжнародний досвід державної підтримки аграрного сектору економіки.....	137
АНАЛІЗ, АУДИТ, ОБЛІК ТА ОПОДАТКУВАННЯ	
Черкашина Тетяна, Іваннікова Олена Бухгалтерський облік як основна складова системи внутрішнього контролю на підприємстві: проблемні аспекти та напрямки вирішення.....	143

ФАКТОРИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Гудзь Т. П., професор кафедри фінансів та банківської справи, д. е. н., професор, Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

e-mail: gtp9@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2310-5425>

Анотація. Метою дослідження є виявлення основних факторів впливу на кредитування банками корпоративних клієнтів реального сектору економіки України, яке за сучасних умов має тенденцію до зменшення. Поставлена мета досягнута з використанням як загальнонаукових, так і спеціальних методів дослідження, зокрема кореляційно-регресійного аналізу. В результаті дослідження отримана економіко-математична модель, яка доводить переважний вплив макроекономічної ситуації в державі на процес кредитування банками підприємств. Практична значущість результатів дослідження полягає у тому, що розроблена економіко-математична модель дозволяє прогнозувати темп розвитку банківського кредитування підприємств, що має враховуватися при розбудові економічної політики держави та грошово-кредитної політики Національного банку України.

Ключові слова: кредитування, банки, підприємства, модель, криза.

FACTORS IN THE DEVELOPMENT OF BANK LENDING TO ENTERPRISES IN UKRAINE

Hudz Tetiana, Dr. Sc. (Econ.), Prof., Poltava University of Economics and Trade, Poltava, Ukraine

e-mail: gtp9@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2310-5425>

Abstract. The purpose of the paper is to identify the main factors influencing bank lending to corporate clients of the real sector of Ukraine's economy, which in modern conditions tends to decrease, as well as to determine the vector of its development in the future. The following methods were used during the study: dialectical approach, induction and deduction, analysis and synthesis, logical approach, vertical and horizontal analysis, trend analysis, correlation-regression analysis, graphical method. As a result of the research, an economic-mathematical model was obtained, which allows to forecast the growth rate of bank lending to enterprises in Ukraine. It takes into account the influence of macroeconomic factors, banking performance and financial condition of enterprises. The predominant influence of the macroeconomic situation in the country on the process of bank lending to enterprises is proved. The dependence of bank lending volumes on the level of quality of their loan portfolio and the state of financial equilibrium of enterprises has been confirmed by economic and mathematical calculations. The economic levers of bank lending development as an important source of financial resources of enterprises are identified. Among them, the main ones are the levers of direct and indirect state regulation: state tripartite programs to support investment and innovation activities of enterprises, tax incentives and tools for risk hedging. The practical significance of the results of the study is that the developed economic and mathematical model allows to predict the pace of development of bank lending to enterprises, which should be taken into account in developing economic and tax policy, as well as monetary policy of the National Bank of Ukraine.

Key words: crediting, banks, enterprises, model, crisis.

JEL Classification: E440, E470

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сучасне кредитування підприємств комерційними банками України перебуває під впливом процесів трансформації інституціональної структури ринків фінансових послуг, економічної кризи, посиленої пандемією COVID-19, та відповідно, супроводжується підвищеними ризиками й поглибленням асиметрії інформації. Маркером системного синтезу невирішених проблем у фінансовому та реальному секторах економіки є скорочення банківського кредитування підприємств, яке розпочалося у 2019 р. Це явище має місце вперше за останні п'ятнадцять років в економіці України. Навіть ті обмеження, які наклала фінансова криза 2008-2009 рр. на банківське кредитування, не мали своїм наслідком скорочення обсягу кредитів банків, що спрямовувалися в реальний сектор економіки [1]. Економічні наслідки пандемії COVID-19 приєдналися до когорти причин звуження банківського кредитування підприємств. Важливо з'ясувати причинно-наслідкові зв'язки між сучасними змінами у банківському кредитуванні, адже цей вид ресурсів був і залишається вагомим джерелом фінансування розвитку господарської діяльності підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій останніх років. Серед значної кількості публікацій, присвячених банківському корпоративному кредитуванню, варто виділити думку Д. Буракова, який розглядає сучасні умови корпоративного кредитування як такі, що спрямовані на збереження та захист інтересів комерційних банків, ніж на стимулювання корпоративного бізнесу та збільшення добробуту суспільства. Більш детальний розгляд вченим умов функціонування банківського кредитування підприємств дозволив зробити висновок про існуючу інституційну пастку, яка породжує систему відносин і каналів взаємозв'язку, відмінних від оптимальних, однак вигідних за умов істотного відхилення функціонування системних банківських установ від оптимального рівня [2, с. 59].

Неналежний рівень функціонування кредитних відносин в Україні відмічається у ряді наукових робіт останніх років [3 – 8]. Науковці наголошують на необхідності зміни існуючої національної моделі регулювання всієї економіки, а не окремих її секторів [3]. Підвалини зменшення кредитної підтримки банків інноваційної та інвестиційної діяльності підприємств криються в макроструктурних диспропорціях, породжених неефективною економічною політикою [4, 5]. Широкому обговоренню у науковій площині піддаються причинно-наслідкові зв'язки проблеми високої вартості банківських кредитів для вітчизняних підприємств [6, 7]. За природою своєї діяльності банки не мусять нести на собі високий ризик, в той час як сучасні реалії дедалі більше розширюють саме цю категорію фінансових операцій з корпоративними клієнтами реального сектору економіки. Відсутність законодавчо закріпленої та функціонуючої системи інструментів та важелів належної державної підтримки щодо активізації банківського кредитування – визнана причина ускладнення умов отримання підприємствами кредитних послуг на фінансовому ринку [8].

Відокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на досить велику кількість досліджень, присвячених проблематиці банківського кредитування, кредитна діяльність в сучасних умовах вимагає постійного аналізу для оцінки стану взаємодії банків та підприємств на ринку позикових капіталів та визначення тенденцій її розвитку.

Мета дослідження. Метою статті є дослідження основних факторів впливу на кредитування банками корпоративних клієнтів реального сектору економіки України за сучасних умов та визначення вектору його розвитку у перспективі.

Основний матеріал. Сучасний стан банківського корпоративного кредитування визначається впливом двох джерел факторів. Перше з них – це інституційна трансформація фінансового сектору з яскраво вираженим прогресом діджиталізації. Так, на конкурентному ринку позикових капіталів активно розвиваються фінтех-компанії. Втім, банківський бізнес не поступається їм та демонструє найвищі темпи діджиталізації своїх послуг в умовах вжиття безпрецедентних заходів безпеки щодо поширення пандемії COVID-19. З 2012 р. на ринку фінансових послуг України залишилася працювати третина комерційних банків. У такій же пропорції зменшилась і кількість діючих структурних підрозділів банків [1]. Внаслідок ліквідації комерційних банків їх корпоративні клієнти понесли масштабні фінансові втрати, які за оцінками експертів становлять понад 270 млрд. грн. [9]. Втім, це тільки одна з причин того, що тривалий час маємо коливання індексу ділової активності підприємств в діапазоні від 30% до 50% [1].

Другим, але не менш важливим, джерелом продукування факторів впливу на стан банківського корпоративного кредитування є економічна криза, посилена наслідками карантинних обмежень не лише в Україні, а і в усьому світі. Поглиблення деіндустріалізації економіки, падіння промислового виробництва, зростання дефіциту власних оборотних коштів на підприємствах, погіршення рівня життя населення – не вичерпний, однак базовий перелік явищ структурної економічної кризи в Україні [10, 11].

Таким чином, корпоративне кредитування сьогодні розвивається на основі перезавантаженої банківської системи України шляхом її очищення від фіктивного капіталу, що є об'єктивною необхідністю і передумовою економічного відновлення. Втім, в Україні цей процес відбувається у вкрай складних умовах, що характеризуються незавершеним збройним протистоянням та хронічною макроекономічною нестабільністю, посиленою сучасною пандемією.

Кредитування підприємств традиційно займає більшу частину кредитного портфелю банків. Фінансова криза 2008 р. позначилася на звуженні пропозиції банками кредитних ресурсів, однак поживалення на ринку позикових капіталів розпочалося саме у напрямі кредитування реального сектору економіки. Частка кредитів, виданих банками нефінансовим корпораціям, зросла із 60% у 2008 р. до 80% у 2018 р. За цей час хвильова динаміка обсягів банківського кредитування підприємств була стабільно висхідною, але інтенсивність

зростання щороку коливалася. З 2019 р. спостерігається звуження обсягу наданих банками кредитів нефінансовим корпораціям, і, як наслідок, їх питома вага у структурі банківського кредитного портфеля скоротилася до рівня 2013-2014 рр. (77%) [1].

Свідома переорієнтація банків на пріоритетність кредитування фізичних осіб є мало ймовірною, оскільки кредитні відносини з населенням класично мають вищий ступінь кредитного ризику. Втім, за 2019 р. відбулося зменшення обсягу наданих банками кредитів підприємствам на 13,4%. Важливим є те, що цей процес корелюється у часі зі зменшенням як чистого сальдо первинних доходів (на 6,8%), так і кінцевих доходів сектора нефінансових корпорацій. У 2019 р. порівняно із 2018 р. маємо скорочення валового прибутку у таких ключових галузях економіки, як сільське господарство, переробна промисловість, торгівля, інформація та телекомунікації. Щодо тимчасового розміщення та організації харчування, то вже за підсумками 2019 р. ця сфера діяльності підприємств була збитковою [12].

Зниження платоспроможного попиту на кредитні ресурси банків з боку підприємств створює фінансову пастку, оскільки обмеження фінансових можливостей потенційних реципієнтів щодо залучення позикового капіталу прискорює спад їх господарської діяльності, а також тягне за собою уповільнення інвестиційної активності. Це підтверджується падінням у 2020 р. розміру кредитів, наданих нефінансовим корпораціям, до рівня 2015 р. [1]. З огляду на зниження ефективності діяльності підприємств та підвищення ризику для банків при проведенні ними кредитних операцій, останні віддають перевагу більш ліквідному та менш ризикованому розміщенню коштів у боргові цінні папери держави. З одного боку, це забезпечує фінансування дефіциту бюджету, а з іншого – посилює негативні тенденції у сфері вітчизняного виробництва та суттєво обмежує базу зростання ВВП у країні.

Для обґрунтування впливу факторів на динаміку банківського кредитування підприємств в процесі нашого дослідження доцільним є використання економіко-математичної моделі, розробленої за допомогою кореляційно-регресійного аналізу (табл. 1).

Таблиця 1

Вхідний інформаційний потік для економіко-математичного моделювання впливу факторів на динаміку обсягів банківського кредитування підприємств в Україні за 2008-2020 рр.

Показник	Рік												
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Індикатор фінансової рівноваги підприємств, одиниць, (X1)	0,690	0,680	0,684	0,661	0,671	0,541	0,594	0,545	0,523	0,482	1,619	1,567	0,627
Рентабельність операційної діяльності підприємств, %, (X2)	3,9	3,3	4,0	5,9	4,9	3,9	-4,1	1,0	7,4	8,8	8,1	10,2	6,5
Коефіцієнт випередження (відставання) грошової маси порівняно із ростом реального ВВП, одиниць, (X3)	1,038	0,901	1,009	0,913	0,996	1,135	1,223	0,944	0,723	0,886	0,856	0,956	1,229
Вартість банківських кредитів для підприємств, %, (X4)	15,6	18	12,8	14,4	17,5	14,4	16,4	20,8	17,5	14	17,7	17,6	10,3
Частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів, %, (X5)	1,3	2,3	9,4	11,2	9,6	8,9	7,7	13,5	22,1	20,1	56,0	56,1	52,4
Темп росту кредитів, виданих банками підприємствам, %, (Y)	170,3	104,2	108,4	114,9	105,2	114,3	112,6	101,2	104,4	100,9	103,6	86,6	97,3

Джерело: розраховано автором на основі офіційних баз даних [1, 12]

При розрахунку багатфакторної моделі вивчався вплив індикатора фінансової рівноваги

підприємств (X1), рентабельності їх операційної діяльності (X2), коефіцієнта випередження (відставання) грошової маси порівняно із ростом реального ВВП (X3), вартості банківських кредитів для підприємств (X4), частки простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів (X5) на темп росту кредитів, виданих банками підприємствам (Y), який характеризує інтенсивність та напрям змін в динаміці банківського кредитування. Визначені коефіцієнти парної кореляції відображають значущість відібраних чинників для побудови моделі. Отримані результати свідчать, що найбільш тісний зв'язок спостерігається між індикатором фінансової рівноваги підприємств (0,72725) та їх операційної рентабельності (0,62047) з часткою прострочених кредитів у банківському портфелі. Третім по вагомості (0,52412) є зв'язок обсягу кредитування підприємств з вартістю ресурсів банків на ринку позикових капіталів (табл. 2).

Таблиця 2

Тіснота та напрям зв'язку між факторами економіко-математичної моделі

Коефіцієнт парної кореляції між змінними	Межі, в яких знаходиться модульне значення коефіцієнту парної кореляції	Тіснота зв'язку	Напрямок зв'язку
$r(X1, X2) = 0,47021$	$0,3 < r_{ij} < 0,7$	Середній зв'язок	Прямий зв'язок
$r(X1, X3) = -0,20378$	$0,1 < r_{ij} < 0,3$	Слабкий зв'язок	Зворотний зв'язок
$r(X1, X4) = 0,25202$	$0,1 < r_{ij} < 0,3$	Слабкий зв'язок	Прямий зв'язок
$r(X1, X5) = 0,72725$	$ r_{ij} > 0,7$	Тісний зв'язок	Прямий зв'язок
$r(X1, Y) = -0,24646$	$0,1 < r_{ij} < 0,3$	Слабкий зв'язок	Зворотний зв'язок
$r(X2, X3) = -0,52118$	$0,3 < r_{ij} < 0,7$	Середній зв'язок	Зворотний зв'язок
$r(X2, X4) = -0,17540$	$0,1 < r_{ij} < 0,3$	Слабкий зв'язок	Зворотний зв'язок
$r(X2, X5) = 0,62047$	$0,3 < r_{ij} < 0,7$	Середній зв'язок	Прямий зв'язок
$r(X2, Y) = -0,28789$	$0,1 < r_{ij} < 0,3$	Слабкий зв'язок	Зворотний зв'язок
$r(X3, X4) = -0,49112$	$0,3 < r_{ij} < 0,7$	Середній зв'язок	Зворотний зв'язок
$r(X3, X5) = -0,05475$	$0,1 > r_{ij} $	Дуже слабкий зв'язок	Зворотний зв'язок
$r(X3, Y) = 0,16369$	$0,1 < r_{ij} < 0,3$	Слабкий зв'язок	Прямий зв'язок
$r(X4, X5) = -0,11394$	$0,1 < r_{ij} < 0,3$	Слабкий зв'язок	Зворотний зв'язок
$r(X4, Y) = -0,09350$	$0,1 > r_{ij} $	Дуже слабкий зв'язок	Зворотний зв'язок
$r(X4, Y) = -0,52412$	$0,3 < r_{ij} < 0,7$	Середній зв'язок	Зворотний зв'язок

Джерело: розраховано автором на основі табл. 1

Порівняння парних коефіцієнтів кореляції з множинним коефіцієнтом кореляції, який визначений на рівні 0,5529, свідчить про наявність двох пар пов'язаних змінних ($r(X1, X5)$ та $r(X2, X5)$). Об'єктивним економічним підґрунтям цього є прямий взаємозв'язок між збалансованістю грошових потоків, рентабельністю операційної діяльності підприємств та їх спроможністю своєчасно сплачувати банківські кредити. Тому, наявність пов'язаних змінних не є наслідком мультиколінеарності. Це означає, що в масиві змінних вплив жодного фактору не розцінюється як визначальний порівняно з іншими. Отже, оцінка тісноти взаємозв'язку змінних факторів між собою дає можливість зробити висновок про те, що обрані чинники можуть бути включені в одну модель.

В результаті розрахунків отримано рівняння множинної регресії (модель (1)), параметри якого представлені у таблиці 3.

$$Y = 104,5280 + 26,0307 \cdot a_1 + 0,8556 \cdot a_2 + 25,9331 \cdot a_3 - 1,5266 \cdot a_4 - 0,9733 \cdot a_5, \quad (1)$$

де Y - темп росту кредитів, виданих банками підприємствам, %;

a_1 - ваговий коефіцієнт індикатора фінансової рівноваги підприємств, одиниць, (X_1);

a_2 - ваговий коефіцієнт рентабельності операційної діяльності підприємств, %, (X_2);

a_3 - ваговий коефіцієнт випередження (відставання) грошової маси порівняно із ростом

реального ВВП, одиниць, (X_3);

a_4 – ваговий коефіцієнт вартості банківських кредитів для підприємств, %, (X_4)

a_5 – ваговий коефіцієнт частки простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів, %, (X_5).

Таблиця 3.

Показники кореляційно-регресійної моделі (1)

Коефіцієнти моделі	Вагові значення коефіцієнтів моделі	Стандартні похибки коефіцієнтів змінних	t-критерій для коефіцієнтів моделі	Коефіцієнти еластичності (K_i)
a_0	104,5280	132,8581	0,7868	x
a_1	26,0307	26,2086	0,9932	0,1807
a_2	0,8556	3,4475	0,2482	0,0384
a_3	25,9331	78,6503	0,3297	0,2333
a_4	-1,5266	3,6863	-0,4141	-0,2220
a_5	-0,9733	0,5300	-1,8366	-0,1850

Джерело: розраховано автором на основі табл. 1

Охарактеризуємо параметри рівняння (1).

1. При зростанні індикатора фінансової рівноваги підприємств (X_1) на 1 за умов незмінності інших факторів темп росту виданих кредитів прискорюється (Y) в середньому на 26,0307 п.п.. Стан фінансової рівноваги характеризує спроможність підприємства ефективно використовувати залучені кошти. Збалансованість потреби у фінансових ресурсах та їх наявності на підприємстві є важливим завданням системи фінансового менеджменту, що має вирішуватися на різних часових горизонтах фінансового планування.

2. Підвищення рентабельності операційної діяльності підприємств (X_2) на 1 за умов незмінності інших факторів обумовлює розширення обсягів банківського кредитування, яке характеризується приростом інтенсивності в середньому на 0,8556 п.п..

3. Від насиченості економіки грошовими ресурсами залежить обсяг пропозиції фінансових активів на ринку позикових капіталів. Тому, на основі дії кредитного мультиплікатора зростання коефіцієнта випередження (відставання) грошової маси порівняно із ростом реального ВВП (X_3) на 1 за умов незмінності інших факторів призводить збільшення обсягів кредитування банками підприємств в середньому на 25,9331 п.п..

4. Процентна політика банків через визначення вартості кредитних ресурсів на основі збалансування прибутку та прийнятого кредитного ризику визначає доступність кредитів для підприємств. Так, підвищення вартості обслуговування банківських кредитів (X_4) на 1% за умов незмінності інших факторів обумовлює зменшення обсягів кредитування підприємств (Y) в середньому на 1,5266 п.п..

5. Погіршення якості кредитного портфеля банків змушує їх висувати більш суворі вимоги до потенційних позичальників. Як показують розрахунки, зростання частки простроченої заборгованості за кредитами (X_5) на 1% за умов незмінності інших факторів обумовлює уповільнення темпу росту банківського кредитування підприємств (Y) в середньому на 0,9733 п.п..

Так як фактори, що включені до даної моделі мають різні одиниці виміру, то для проведення порівняльної оцінки їх впливу на рівень адекватності регулятивного капіталу банку звертаємо увагу на коефіцієнти еластичності (табл. 3). Найбільший вплив на стан кредитування банками підприємств має насиченість економіки грошима, від якої залежить обсяг пропозиції кредитних ресурсів. З невеликою поступливістю другим по вагомості фактором впливу є відсоткова ставка за кредитами, оскільки вона істотно визначає доступність позикових ресурсів для підприємств-позичальників. На третьому місці – прийнятий банками кредитний ризик, особливо в частині негативно класифікованих активів у їх кредитному портфелі. Проблемні кредити чинять об'єктивний тиск на зміну умов банківського кредитування у бік їх посилення. Загальний стан фінансової рівноваги підприємств за своїм впливом не істотно відстає від якості кредитного портфелю банків і займає в рейтингу

впливу на обсяги банківського кредитування четверте місце. Найменший вплив виявила рентабельність операційної діяльності підприємств. Вона задає порогове значення для спроможності підприємства щодо своєчасного та повного погашення залученого боргу під оголошений банком процент. Втім, у вітчизняній практиці банківництва значимою умовою кредитування є наявність ліквідної застави, а фінансовий менеджмент підприємства покриває розриви у платіжному календарі за рахунок кредитних коштів, незважаючи на шкоду фінансовим результатам діяльності внаслідок підвищення фінансових витрат понад операційну рентабельність.

Статистична характеристика моделі (1) за даними таблиці 4 показує, що зміна обсягів кредитування банками підприємств на 60% визначається впливом факторів включених у модель та на 40% залежить від впливу інших не врахованих чинників.

Таблиця 4.

Параметри для характеристики кореляційно-регресійної моделі

Показник	Значення	Показник	Значення
Коефіцієнт детермінації	0,60530	Табличне значення критерію Стьюдента	0,36462
Критерій Фішера	3,97152	Табличне значення критерію Фішера	0,95413

Джерело: розраховано автором на основі табл. 1

Про достовірність отриманих значень вагових коефіцієнтів в моделі свідчать результати порівняння t-критеріїв кожного фактора «Хі» з табличним значенням критерію Стьюдента на рівні значимості 0,95. Так, по абсолютній величині t-критерії усіх вагових коефіцієнтів, крім a_2 є більшим за табличне значення критерію Стьюдента. Це означає, що отримані вагові величини є статистично достовірними, тільки значимість a_2 не відрізняється від нуля, тобто є не точною або зміщеною внаслідок можливо недостатньої кількості спостережень або переважаючого впливу на результативну ознаку інших факторів моделі (1).

За критерієм Фішера можна стверджувати, що з ймовірністю 0,95 модель є достовірною, оскільки його розрахункова величина більша за табличне значення. Отже, модель є придатною для використання з метою прогнозування динаміки зміни обсягів банківського кредитування підприємств (рис. 1).

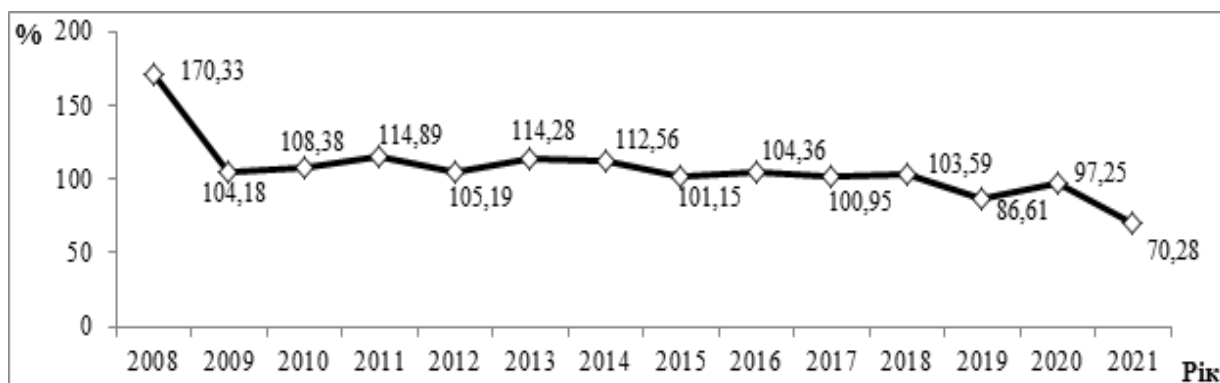

Рис. 1. Динаміка банківського кредитування підприємств за 2008-2020 рр. та її прогноз на 2021 р.

Джерело: розраховано та побудовано автором на основі даних табл. 1 та моделі (1)

Враховуючи офіційні дані щодо прогнозних показників ВВП, грошової маси та поточні тенденції у банківському та реальному секторах економіки у 2021 р. очікується подальше зменшення обсягів банківського кредитування підприємств в межах до 30% [1, 9, 12]. Отже, за сучасних умов, ускладнених пандемією COVID-19, для розвитку діяльності підприємств в Україні, необхідною є спрямованість економічної політики держави на сприяння розвитку бізнесу в реальному секторі через: часткову компенсацію відсоткових ставок за кредитами, що надаються на реалізацію інноваційних проектів підприємств, а

також їх лізингових, факторингових платежів та плати за користування гарантіями, що спрямовані на розширення бізнесу та створення нових робочих місць; прозорі умови отримання гарантування за інвестиційними кредитами підприємств; розвиток інструментів державно-приватного партнерства для вирішення питання модернізації та оновлення технологій у сфері вітчизняного виробництва; компенсація видатків на розвиток кооперації між підприємствами; фінансова підтримка впровадження українськими виробниками енергозберігаючих та екологічно чистих технологій.

Активізація кредитування підприємств може бути реалізована на основі створення механізму рефінансування надійних системних банків з метою подальшого спрямування цих коштів в реальний сектор економіки. Основним принципом його реалізації має бути залежність обсягів і вартості кредитів, наданих Національним банком України комерційним банкам, від обсягів та якості банківських кредитів, що надаються підприємствам. Для ефективності механізму контролю реалізації такого структурного рефінансування необхідно визначити критерії, що будуть корелюватися з макроекономічними змінами. Наприклад, забезпечення збалансованої валютної структури банківських кредитів у відповідності до рівня доларизації економіки. В свою чергу, комерційні банки мають продовжувати розширювати лінійку кредитних продуктів для підприємств з огляду на зміни умов функціонування галузей економіки під впливом пандемії COVID-19.

Висновки. Застосування, отриманої в результаті проведеного дослідження економіко-математичної моделі показує зростання ймовірності негативного сценарію розвитку банківського кредитування підприємств, оскільки цей процес найбільше залежить від макроекономічної стабільності. Аналіз показав, що за сучасного фінансового стану підприємств не можливо досягти розвитку їх діяльності на основі розширення залучення кредитних коштів банків. Пригнічена економіка підприємств безпрецедентними заходами безпеки, вжитими щодо стримання поширення пандемії, на тлі поглиблення деіндустріалізації відчуває гострий дефіцит фінансових ресурсів. Високий кредитний ризик, врахований у вартості кредитів, обмежує коло потенційних підприємств-реципієнтів, які здатні їх ефективно використати. В свою чергу, банки згідно з об'єктивними економічними законами не мають права приймати на себе тягар по виведенню підприємств з кризи. У зв'язку з цим, необхідним є державне регулювання співпраці фінансового та реального секторів економіки шляхом запровадження спеціальних державних програм, податкових стимулів та інструментів макрохеджу ризиків, спрямованих на розширення можливостей банків брати участь у забезпеченні розвитку діяльності підприємств.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є відстеження тенденцій у зміні структури портфеля активів банків як результату розвитку взаємодії фінансового та реального секторів економіки.

Список літератури

1. Національний банк України : сайт. URL: <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення: 27.07.2021).
2. Бураков Д. Корпоративное кредитование в условиях институциональной ловушки. *Актуальные вопросы экономических наук*. 2012. № 5. С. 58–72.
3. Ковтуненко К. В., Нестеренко О. В., Орехова К. В. Сучасний стан та умови банківського кредитування підприємств. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2018. Вип. 1. С. 45–52.
4. Гудзь О. Є. Банківське кредитування інноваційного розвитку підприємств: можливості та ризики. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2019. № 1. С. 12-19.
5. Кисіль С. С. Механізм банківського кредитування інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств. *Ефективна економіка*. 2019. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2019_2_57 (дата звернення: 31.07.2021).
6. Кужелев М. Інноваційні методи кредитування корпоративного сектору економіки в умовах динамічного зовнішнього середовища. Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках черноморского экономического сотрудничества. 2012. №8. С. 231–235.
7. Гончар І. Сучасне корпоративне кредитування комерційними банками: статистичний аспект. *Статистика та суміжні галузі досліджень*. 2013. № 3. С. 66–73.
8. Герасименко А. В. Сучасні особливості банківського кредитування промислових підприємств. *Вісник Університету банківської справи*. 2020. № 2. С. 35–42.

9. Interfax-Україна : сайт. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/economic/739701.html> (дата звернення: 18.08.2021).
10. Зверяков М. І. Системно-структурна криза і особливості її прояву в умовах пандемії коронавірусу. *Економіка, фінанси, банківська справа та освіта: актуальні питання розвитку, досягнення та інновації*: збірник тез доповідей VI Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, присвяченої 100-річчю Одеського національного економічного університету та 85-річчю кафедри банківської справи (м. Одеса, 15 – 16 квітня 2021 року). Одеса : ОНЕУ, 2021. С. 15–17.
11. Гудзь Т. П. Фінанси українських підприємств: виклики сьогодення та способи реагування. *Формування новітньої парадигми управління публічними та приватними фінансами в Україні* : зб. матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Херсон, 10 грудня 2020 р. Херсон : ХНТУ, 2020. С. 279–281.
12. Державна служба статистики України : сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 08.08.2021).

References

1. Natsionalnyi bank Ukrainy: sait [National Bank of Ukraine: website]. Retrieved from: <http://www.bank.gov.ua/> (accessed 27 July 2021) [in Ukrainian].
2. Burakov D. (2012). Korporativnoye kreditovaniye v usloviyakh institutsionalnoy lovushke [Corporate lending in the context of an institutional trap]. *Aktualnyye voprosy ekonomicheskikh nauk* – Topical issues of economic sciences, 5, 58–72 [in Russian].
3. Kovtunencko K. V., Nesterenko O. V. & Oryekhova K. V. (2018). Suchasnyi stan ta umovy bankivskoho kredyтування pidpriemstv [The current state and conditions of bank lending to enterprises]. *Finansovo-kredytна diialnist: problemy teorii ta praktyky* – Financial and credit activities: problems of theory and practice, 1, 45–52 [in Ukrainian].
4. Hudz O. YE. (2019). Bankivske kredyтування innovatsiynoho rozvytku pidpriemstv: mozhlyvosti ta ryzyky [Bank lending for innovative development of enterprises: opportunities and risks]. *Ekonomika. Menedzhment. Biznes* – Economy. Management. Business, 1, 12-19 [in Ukrainian].
5. Kysil S. S. (2019). Mekhanizm bankivskoho kredyтування innovatsiynoho rozvytku silskohospodarskykh pidpriemstv [The mechanism of bank lending for innovative development of agricultural enterprises]. *Efektivna ekonomika* – Efficient economy, 2. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2019_2_57 (accessed 31 July 2021) [in Ukrainian].
6. Kuzheliev M. (2012). Innovatsiini metody kredyтування korporativnoho sektoru ekonomiky v umovakh dynamichnoho zovnishnoho seredovyshecha [Innovative methods of lending to the corporate sector of the economy in a dynamic environment]. *Problemy y perspektyvy razvytyya sotrudnychestva mezhdru stranamy Yuho-Vostochnoy Evropy v ramkakh chernomorskoho ékonomycheskoho sotrudnychestva* – Problems and prospects for the development of cooperation between the countries of Southeast Europe in the framework of Black Sea economic cooperation, 8, 231–235 [in Ukrainian].
7. Honchar I. (2013). Suchasne korporativne kredyтування komertsiiinymy bankamy: statystychnyi aspekt [Modern corporate lending by commercial banks: statistical aspect]. *Statystyka ta sumizhni haluzi doslidzhen* – Statistics and related fields of research, 3, 66–73 [in Ukrainian].
8. Herasymenko A. V. (2020). Suchasni osoblyvosti bankivskoho kredyтування promyslovykh pidpriemstv [Modern features of bank lending to industrial enterprises]. *Visnyk Universytetu bankivskoi spravy* – Bulletin of the University of Banking, 2, 35–42 [in Ukrainian].
9. Interfax-Ukraine: sait [Interfax-Ukraine: website]. Retrieved from: <https://ua.interfax.com.ua/news/economic/739701.html> (accessed 18 August 2021) [in Ukrainian].
10. Zvieriakov M. I. (2021). Systemno-strukturalna kryza i osoblyvosti ii proiavu v umovakh pandemii koronavirusu [System-structural crisis and features of its manifestation in the conditions of a coronavirus pandemic]. *VI Mizhnarodna naukovopraktychna Internet-konferentsiia, prysviachena 100-richchyu Odeskoho natsionalnogo ekonomichnogo universytetu ta 85-richchyu kafedry bankivskoi spravy «Ekonomika, finansy, bankivska sprava ta osvita: aktualni pytannia rozvytku, dosiahnennia ta innovatsii»* – The 6th International Scientific and Practical Internet Conference Dedicated to the 100th Anniversary of Odessa National Economic University and the 85th Anniversary of the Department of Banking «Economics, Finance, Banking and Education: Current Issues of Development, Achievements and Innovations», 15-16 April, 15–17 [in Ukrainian].
11. Hudz T. P. (2020). Finansy ukrainskykh pidpriemstv: vyklyky sohodennia ta sposoby

reahuvannia [Finances of Ukrainian enterprises: current challenges and ways to respond]. *Persha Vseukrainska naukovo-praktychna konferentsiia Khersonskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu «Formuvannia novitnoi paradyhmy upravlinnia publichnymy ta pryvatnymy finansamy v Ukraini»* – The 1st All-Ukrainian scientific-practical conference of Kherson National Technical University «Formation of the newest paradigm of public and private finance management in Ukraine», 10 December, 279-281 [in Ukrainian].

12. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy: sait [State statistics service of Ukraine: website]. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua> (accessed 08 August 2021) [in Ukrainian]